

УДК 342.9

Блінова Г.О., д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права

Цупер А.Є., магістр спеціальності 081 Право, група 081м-23-1

(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ

Однією з головних сфер суспільного життя, де якісне інформаційне забезпечення органів публічної адміністрації відіграє важливу роль для всієї країни через вплив на формування, розподіл та використання публічних коштів є сфера економіки, фінансів та промисловості. Важливість якісного інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації у цій сфері підтверджується у таких стратегічних документах як: Концепція розвитку електронного урядування в Україні, Стратегія кібербезпеки України, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та плану заходів щодо її реалізації [1; 2; 3].

Цими документами визначено ряд недоліків організаційного, правового, технічного та іншого характеру інформаційного забезпечення у сфері економіки, фінансів та промисловості: 1) поширення випадків незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення, персональних даних, незаконних фінансових операцій, крадіжок та шахрайства у мережі Інтернет; 2) дедалі частіше об'єктами кібератак та кіберзлочинів стають інформаційні ресурси фінансових установ, 3) зростання кіберзлочинності в умовах збільшення кількості інформаційних систем, які використовують персональні дані; 4) відсутність захищеного обміну ідентифікаційними даними фізичних та юридичних осіб, які обробляються в інформаційних системах державних органів та приватного сектору, неузгодженість у виборі ідентифікаторів, відсутність підтвердження ідентифікаційних даних; 5) використання у системах реєстрації та контролю доступу до інформаційних систем технологічно несумісних механізмів, алгоритмів та протоколів електронної ідентифікації та впізнання [1; 2; 3; 4, с. 85-87].

Масштаби інтеграції цифрових технологій у наше життя є значними, наголошує О.С. Орлова, а з модифікацією суспільних відносин під впливом технологій також пов'язана поява нових об'єктів правового регулювання: цифрових активів, цифрового майна, цифрової валюти тощо. Виникнення правовідносин у цифровому середовищі обумовлює необхідність нормативної фіксації прав, обов'язків, а також видів відповідальності їх учасників. За певних обставин такі суспільні відносини практично виключають безпосередню участь людини, що водночас становить їхню специфіку та проблему, котра потребує неординарного рішення з боку законодавця. Із існуванням багатьох технологічних об'єктів, що виступають компонентами цифрової економіки, пов'язані тенденції реформування законодавства та наукові дискусії щодо необхідності їх нормативного закріплення та подальшого правового регулювання [5]. Названі технології, наголошує О.С. Орлова, можуть використовуватися з різною метою: для безперервного відстеження заторів з камер дорожнього спостереження; автоматизації процесу пошуку таксі та бронювання готелів; прогнозування потреб споживачів та адресної пропозиції таких товарів та послуг; формування контекстної реклами; оцінки фінансових ризиків тощо. Використання таких технологій, з одного боку, створює величезну кількість нових можливостей для бізнесу та суспільства в цілому, а з іншого

– ставить під загрозу охорону персональних даних, а також може стати протиправним засобом конкуренції [5].

Центральне місце в господарських відносинах, як і в будь-яких інших правовідносинах, надано суб'єктам, які беруть у них участь. Саме від того, наскільки успішно та ефективно, з комерційної точки зору, функціонуватимуть суб'єкти підприємницької діяльності у сфері цифрової економіки, будуть залежати й економічні показники всієї держави. Проте питання правового стану суб'єктів цифрової економіки у сфері підприємництва є новими для правової науки.

Безпрецедентне зростання рівня конкуренції на ринках товарів і послуг у всіх секторах господарювання, а також впровадження у всі сфери життєдіяльності інформаційних технологій не може не залишити без уваги важливість підтримки зростання саме цього сегменту, в тому числі з боку держави на законодавчому рівні, наголошують автори Законопроекту «Про особливості регулювання господарської діяльності у сфері інформаційних технологій». Підтримка найпрогресивнішої галузі стане вирішальним фактором при забезпеченні конкурентоспроможності економіки, дозволить залучити інвестиції, підвищити рівень життя населення, гарантувати оборонну, технологічну та економічну безпеку. Основою добробуту в епоху «інтелектуальної економіки» стають не природні ресурси, а творчі досягнення людей: результати інтелектуальної діяльності й засновані на них інновації, наголошують розробники законопроекту [6].

Саме надання всебічного сприяння, спрощення процедур, подолання бюрократичних механізмів та здійснення заходів зі стимулювання індустрії інформаційних технологій дозволить у найближчій перспективі здійснити суттєве покращення економічного стану, переорієнтувати економічну базу із сировинної на високотехнологічну та стати конкурентоспроможною країною на глобальному ринку знань та технологій [7].

Проект Закону передбачає встановлення основних засад правового регулювання діяльності в сфері ІТ, встановлення видів діяльності в ІТ сфері, особливості здійснення господарської діяльності суб'єктами в сфері ІТ. Крім того, проектом передбачається запровадження низки заходів щодо стимулювання розвитку ІТ-індустрії: 1) встановлюються особливості оподаткування суб'єктів господарювання у сфері ІТ та їх взаємовідносин з контролюючими органами в сфері оподаткування; 2) визначаються особливості укладення трудового контракту при оформленні трудових відносин між суб'єктами господарювання в сфері ІТ та їх працівниками; 3) визначаються гарантії захисту суб'єктів господарювання у сфері ІТ від протиправних дій з боку правоохоронних органів; 4) визначається статус суб'єкта спеціального правового режиму в сфері ІТ та порядок його набуття; 5) інші заходи стимулювання та особливості правовідносин для суб'єкта спеціального правового режиму у сфері ІТ. При цьому передбачається, що право на застосування зазначених заходів матимуть ІТ компанії, що за наслідком відповідності передбаченим законом вимогам отримають статус суб'єктів спеціального правового режиму в сфері ІТ [6]. Водночас експертами у висновку щодо зазначеного законопроекту було зроблено ряд зауважень, що вказують на необхідність його доопрацювання [8].

Це свідчить про відсутність достатньої теоретичної бази та недостатність наукових досліджень суб'єктів підприємницької діяльності у сфері цифрової економіки. Зокрема науковцями не вивчаються ознаки та класифікації суб'єктів підприємницької діяльності у сфері цифрової економіки. Необхідно також переглянути правові механізми захисту даних, гарантування їхньої безпеки, оподаткування діяльності підприємств та організацій цифрової економіки, захисту прав споживачів з огляду на динамічні зміни, що відбуваються на ринку, наголошує О.С. Орлова [5].

Отже, у середньостроковій перспективі необхідно створити нову нормативну базу для правильного функціонування цифрової економіки, зазначає О.С. Орлова [5].

Наведений законопроект є фрагментарними та не демонструють системної позиції щодо подальшої правової регламентації відносин, пов'язаних з використанням тієї чи іншої технології під час здійснення господарської діяльності, а тому підлягає доопрацюванню. Водночас аналогічних законопроектів, що регламентують господарську діяльність у сфері інформаційних технологій та кібербезпеки повинно розроблятися більше, тому що не можна ігнорувати динаміку розвитку цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. Урядовий кур'єр. 2017. № 181.

2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. Урядовий кур'єр. 2015. № 6.

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. Урядовий кур'єр. 2018. № 88.

4. Блінова Г.О. Інформаційне забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 503 с. С. 85-87

5. Орлова О.С. Правове регулювання господарської діяльності в умовах цифровізації. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.31>

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про особливості регулювання господарської діяльності у сфері інформаційних технологій» № 4303-1 від 18.11.2020/ URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70463

7. Проект Закону про особливості регулювання господарської діяльності у сфері інформаційних технологій № 4303-1 від 18.11.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70463

8. Висновок на проект Закону України «Про особливості регулювання господарської діяльності у сфері інформаційних технологій». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70463